

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: 10.31388/2519-884X-2023-49-71-76

УДК: 336.22

Косторной С.В., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

e-mail: serhii.kostornoi@tsatu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-0477-636X

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОЦІНКА, ОПОДАТКУВАННЯ

***Анотація.** Обіг віртуальних активів, зокрема криптовалют, набуває все більшого поширення в світі. Але в Україні відсутнє повноцінне законодавче забезпечення цього процесу, недостатньо врегульовані питання оцінки віртуальних активів та оподаткування доходів від операцій з ними. В статті розглянута класифікація віртуальних активів та зміни до неї з врахування європейських вимог та стандартів. Проаналізовані законопроекти щодо оподаткування операцій з віртуальними активами, основні підходи до оцінки та оподаткування віртуальних активів.*

***Ключові слова:** віртуальні активи, криптовалюти, токени, оцінка, оподаткування, MiCA.*

JEL code classification: H 25

Постановка проблеми. Обіг віртуальних активів, зокрема, криптовалют, набуває все більшого поширення в світі. Але в Україні відсутнє повноцінне законодавче забезпечення цього процесу. 17 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про віртуальні активи» [1]. Цей Закон направлений на врегулювання відносин, що пов'язані з оборотом віртуальних активів, в тому числі криптовалют, він визначає права та обов'язки сторін, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів. Проте цей закон досі не вступив в дію та вимагає коригування з врахуванням європейських вимог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти обігу віртуальних активів розглядали в своїх наукових працях наступні вчені: Дмитренко Т. Л. [2], Макаров О. та Аржевітін С. [3, 4], Карпунцов В. В. та Вереша Р. В. [5], Уткіна М., Самсін. Р., Почтовий М. [6] та інші.

Питання удосконалення оподаткування в Україні розглядали: Косторной С.В. [7,8,9], Костюченко В. М. [10], Прокопенко Н. С. [11], Мельниченко О. В. [12] та інші.

Питання удосконалення оцінки та оподаткування віртуальних активів потребують поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення державного регулювання, оцінки та оподаткування віртуальних активів.

Виклад основного матеріалу.

Згідно Закону України «Про віртуальні активи» [1], який був прийнятий Верховною Радою у 2022 році, віртуальний актив визначено як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі.

Згідно проекту закону №10225, Віртуальний актив – це цифрова річ, що може передаватися та зберігатися в електронному вигляді з використанням технології розподіленого реєстру або іншої подібної технології [13].

Згідно українського законодавства віртуальні активи не мають виконувати функції засобу платежу.

Необхідність формування законодавчої бази щодо віртуальних активів була викликана швидким розповсюдженням криптовалют. Україна у світі серед лідерів за ступенем залучення населення до обігу криптовалют.

Існують різні підходи до класифікації віртуальних активів. Законом [1] встановлено поділ їх на незабезпечені віртуальні активи (які не посвідчують майнових прав) та забезпечені (які можуть посвідчувати майнові права, в тому числі права вимоги на інші об'єкти цивільних прав).

Фінансовими віртуальними активами є:

- ЗВА(ВЦ) – емітовані резидентами України забезпечені віртуальні активи, що забезпечений валютними цінностями;
- ЗВА(ФІ) – емітовані резидентами України забезпечені віртуальні активи, що забезпечені цінними паперами або деривативними фінансовими інструментами [1].

Національним банком України здійснюється регулювання обороту на території України ЗВА(ВЦ). Регулювання обороту інших віртуальних активів, крім ЗВА(ВЦ), покладено на Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку [1].

В більшості випадків власником віртуального активу є особа, яка володіє засобами доступу до віртуального активу (ключем віртуального активу).

Державне регулювання обороту віртуальних активів повинно базуватися на наступних принципах:

- 1) доцільність - направлення державного регулювання на вирішення існуючої проблеми;
- 2) адекватність – встановлення форм та рівня державного регулювання правовідносин, що відповідають потребі у вирішенні існуючої проблеми, при цьому мають бути враховані усі альтернативи;
- 3) ефективність - досягнення максимально можливих позитивних результатів з використанням мінімально необхідних витрат засобів та ресурсів держави, суб'єктів господарювання та громадян;
- 4) збалансованість - забезпечення при здійсненні регуляторної діяльності балансу інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян;
- 5) передбачуваність - послідовність, відповідність регуляторної діяльності цілям державної політики, планам з підготовки проектів регуляторних актів, що покращує можливості суб'єктів господарювання здійснювати планування своєї діяльності;
- 6) прозорість та врахування громадської думки - відкритість для зацікавлених осіб дій регуляторних органів на всіх етапах регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності. [1]

Держава має дуже обмежені можливості щодо отримання інформації про набуття особами віртуальних активів. Зокрема, алгоритми функціонування криптовалют передбачають анонімність їх власників. Учасники ринку віртуальних активів здійснюють операції з віртуальними активами на свій ризик.

Законодавче регулювання ринку віртуальних активів в Україні повинно бути наближеним до правил ринку криптоактивів Markets in Crypto Assets (MiCA), що впроваджуються в ЄС.

В тому числі пропонується наступна класифікація віртуальних активів;

- токени електронних грошей.
- токени з прив'язкою до активів;
- віртуальні активи, які визначені індивідуальними ознаками (NFT);
- віртуальні активи, які не є токенами електронних грошей та токенами з прив'язкою до активів. [13]

Важливим питанням є правильна оцінка та декларування віртуальних активів, зокрема, криптовалют. Враховуючи рекомендації Національного агентства з питань запобігання корупції [14] основними аспектами, на які необхідно звернути увагу, є наступні:

- ідентифікація та зазначення виду та найменування віртуального активу (криптовалюти).
- визначення кількості токенів або коїнів станом на останній день звітного періоду. Кількість монет (токенів, коїнів) не підлягає округленню. Власник віртуальних активів повинен

самостійно або за допомогою програмно-технічних засобів брокера біржи забезпечити облік активів для цілей заповнення декларації.

- визначення дати набуття криптовалюти. Якщо криптовалюта набувалася кількома транзакціями, що припадали на різні дати, то в декларації необхідно зазначити дату останньої транзакції щодо купівлі відповідного активу.

- визначення вартості.

НАЗК рекомендує спиратися на фактичні витрати, здійснені шляхом переказу коштів з банківського рахунку при придбанні криптовалюти. Якщо отримання криптовалюти відбувається шляхом її конвертації, тобто обміну на іншу криптовалюту, зазначається вартість набутого активу, що була зафіксована на криптовалютній біржі на момент здійснення відповідної транзакції. У випадку майнінгу можуть використовуватися сервіси, які збирають статистичні дані і зберігають відповідну інформацію. Такі агрегатори інформації використовують дані криптовалютних бірж і надають об'єктивну інформацію про усереднену вартість криптовалюти на певну дату. [14]

При набутті в одного постачальника послуг криптовалюти одного виду кількома транзакціями у різні дати слід використовувати дату останньої транзакції та зазначити сукупну вартість.

При декларуванні криптовалюта різних видів, отримана від різних постачальників вважається різними об'єктами декларування.

Вартість криптовалюти, що набувається не за грошові кошти, визначається на основі з її доларового еквіваленту, враховуючи офіційний курсу гривні за даними Національного банку України на момент вчинення транзакції. [14]

Ринок віртуальних активів функціонує не один рік, але перебуває в тіньовому секторі економіки. Доходи від операцій з віртуальними активами фактично не оподатковуються, що призводить до втрат бюджетом значних сум грошових коштів.

Можна виділити наступні підходи до оподаткування операцій з віртуальними активами:

- застосування нульових ставок;
- оподаткування тільки прибутку організацій, які надають посередницькі послуги щодо обігу віртуальних активів;
- оподаткування, аналогічне до оподаткування обміну валюти;
- оподаткування, аналогічне до оподаткування операцій з цінними паперами;
- оподаткування, як звичайного товару (в т.ч. нарахування ПДВ).

Система оподаткування повинна створити сприятливі умови для розвитку інформаційних технологій у сфері обігу віртуальних активів та застосування технології «блокчейн». Надмірне оподаткування може привести до закріплення «тіньового» обігу та відтоку фахівців в інші країни.

Закон «Про віртуальні активи» [1] набере чинності після внесення змін до Податкового кодексу України, якими будуть врегульовані особливості оподаткування операцій з віртуальними активами. Є кілька законопроектів з цього приводу.

Таблиця 1

Законопроекти щодо оподаткування операцій з віртуальними активами

Проекти закону	Основні пропозиції щодо оподаткування операцій з віртуальними активами (ВА)
Проект Закону №7150 від 13.03.2022, ініціатор законопроекту Крячко М.В. [15]	- звільнити від оподаткування ПДВ операцій з ВА та відповідних послуг; - встановити (на 5 років) пільгове оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з ВА та відповідних послуг за ставкою податку на прибуток у розмірі 5 %;

	<ul style="list-style-type: none"> - встановити (на 5 років) пільгове оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з ВА для фізичних осіб за ставкою ПДФО у розмірі 5 %; - встановити обов'язок сплати військового збору з суми інвестиційного прибутку від операцій з ВА для фізичних осіб за ставкою 1,5 %;
Проект Закону №10225 від 07.11.2023, ініціатор законопроекту Сова О.Г. [13]	<ul style="list-style-type: none"> - запровадити окремий порядок обліку та коригування фінансового результату з метою оподаткування ВА податком на прибуток підприємств; - запровадити механізм оподаткування ПДФО віртуальних активів (18% ПДФО, а також 1,5% військового збору); - не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з віртуальними активами; - суб'єкти господарювання (юридичні особи та ФОП), які здійснюють операції з ВА не можуть бути платниками єдиного податку першої - третьої груп та повинні використовувати загальну систему оподаткування.
Проект Закону №10225-1 від 17.11.2023, ініціатор законопроекту Швачко А.О. за участі Міністерства цифрової трансформації [16]	<ul style="list-style-type: none"> - оподаткування операцій з ВА податком на прибуток підприємств; - запровадження механізму оподаткування ПДФО доходів, отриманих фізичними особами від операцій з ВА; - для фізичних осіб ставка ПДФО становитиме: 5% впродовж перших 3 років; 9% на наступні 5 років; надалі - 18%; - встановлюється, що не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з ВА (крім операцій з окремим видом ВА (службовими токенами)).

Джерело: складено автором на основі [13,15,16].

Завдяки запровадженню стимулюючих заходів, передбачених законопроектом щодо віртуальних активів, очікується створення близько 5000 нових робочих місць, а також зростання ринку віртуальних активів до 5 мільярдів доларів США на рік. [15].

На наш погляд, доцільною є побудова системи оподаткування операцій з віртуальними активами, що враховує наступні принципи:

- оподаткування на етапі продажу віртуального активу (обміну на гроші);
- податковим агентом є організація, яка надає послуги щодо операцій з віртуальними активами;
- не застосовувати оподаткування щодо створення, майнінгу, володіння віртуальними активами, а також обміну одних віртуальних активів на інші;
- мінімальні ставки оподаткування;
- простий порядок обліку та звітності;
- пільговий період – 5 років, протягом якого застосовуються нульові ставки ПДФО та податку на прибуток підприємств;

Висновки.

Обіг віртуальних активів є перспективним інструментом економічного зростання. Україна має потенціал, щоб стати одним зі світових лідерів в цій галузі. Для цього має бути прийнято відповідне законодавство, створено умови для цивілізованого функціонування відповідного ринку. Ця сфера вимагає державного регулювання, зокрема, щодо питань оцінки, декларування та оподаткування віртуальних активів. При впровадженні оподаткування

доходів від операцій з віртуальними активами, і зокрема, криптовалютами, доцільним є застосування низьких ставок на початковому періоді.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про віртуальні активи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Дмитренко Т. Л. Особливості регулювання операцій із віртуальними активами щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / Т. Л. Дмитренко // *Фінанси України*. - 2020. - № 3. - С. 112-126. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2020_3_9
3. Макаров, О., & Аржевітін, С. (2022). Віртуальні активи та монетарна політика. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(46), 8–18. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3877>
4. Аржевітін С. М. Монетарні аспекти використання віртуальних валют / С. М. Аржевітін // *Наукові праці НДФІ*. - 2017. - Вип. 4. - С. 6-8. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2017_4_2
5. Karpuntsov, V. & Veresha, R. (2023). Legal Aspects of Virtual Assets Regulation in Ukraine. *DANUBE*, 14(3) 235-252. <https://doi.org/10.2478/danb-2023-0014>
6. Utkina, M., Samsin, R. and Pochtovyi, M. (2023), "Financial intelligence (monitoring) of the transactions with virtual assets: new legislation and best practices of foreign countries", *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 26 No. 2, pp. 349-360. <https://doi.org/10.1108/JMLC-12-2021-0136>
7. Kostornoi S., Yatsukh O., Tsap V., Demchenko I., Zakharova N., Klymenko M., Labenko O., Baranovska V., Daniel Z., Tomaszewska-Górecka W. Tax Burden of Agricultural Enterprises in Ukraine. *Agricultural Engineering*. 2021. 25(1). P. 157-169 URL: <https://sciendo.com/it/article/10.2478/agriceng-2021-0013> (Scopus).
8. Trusova N.V., Synchak V.P., Borovik L.V., Kostornoi S.V., Chkan I.A., Forkun I.V. Fiscal policy in a decentralized space of the financial system of Ukraine. *International Journal of Criminology and Sociology*, 2020, 9, 2891-2904 URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/12792> (Scopus).
9. Податкова система: навчальний посібник / С. В. Косторной, О. О. Яцук, В. Д. Цап та ін.; ред.. С.В. Косторной. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. 196 с.
10. Костюченко В. М. Передумови запровадження обліку та оподаткування операцій із криптовалютами в Україні / В. М. Костюченко, А. М. Малиновська, А. В. Мамонова // *Modern economics*. - 2017. - № 6. - С. 94-102. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_6_13
11. Прокопенко Н. С. Оподаткування криптовалютного бізнесу: реалії і перспективи / Н. С. Прокопенко, П. О. Фененко, А. О. Тимошенко // *Інвестиції: практика та досвід*. - 2018. - № 7. - С. 5-10. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_7_3
12. Мельниченко О. В. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами / О. В. Мельниченко, О. С. Новак, О. В. Фоміна // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. - 2022. - Вип. 3. - С. 28-33. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2022_3_7
13. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225 від 07.11.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>
14. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktyvy/#post4477>
15. Проект Закону Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами №7150 від 13.03.2022 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>
16. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225-1 від 17.11.2023 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). Law of Ukraine "On Virtual Assets". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Dmytrenko, T. L. (2020). Features of regulating transactions with virtual assets to counteract the legalization of income obtained by criminal means. *Finance of Ukraine*, 3, 112-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2020_3_9
3. Makarov, O., & Arzhevitin, S. (2022). Virtual assets and monetary policy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(46), 8–18. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3877>
4. Arzhevitin, S. M. (2017). Monetary aspects of using virtual currencies. *Scientific Works of NDFI*, 4, 6-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2017_4_2
5. Karpuntsov, V., & Veresha, R. (2023). Legal Aspects of Virtual Assets Regulation in Ukraine. *DANUBE*, 14(3), 235-252. <https://doi.org/10.2478/danb-2023-0014>
6. Utkina, M., Samsin, R., Pochtovyi, M. (2023). Financial intelligence (monitoring) of the transactions with virtual assets: new legislation and best practices of foreign countries. *Journal of Money Laundering Control*, 26(2), 349-360. <https://doi.org/10.1108/JMLC-12-2021-0136>
7. Kostornoi, S., et al. (2021). Tax Burden of Agricultural Enterprises in Ukraine. *Agricultural Engineering*, 25(1), 157-169. URL: <https://sciendo.com/it/article/10.2478/agriceng-2021-0013>
8. Trusova, N.V., et al. (2020). Fiscal policy in a decentralized space of the financial system of Ukraine.

International Journal of Criminology and Sociology, 9, 2891-2904. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/12792>

9. Kostorny, S. V., et al. (2018). Tax System: educational manual. Melitopol: Publishing House MMD.

10. Kostyuchenko, V. M., et al. (2017). Preconditions for the introduction of accounting and taxation of transactions with cryptocurrencies in Ukraine. Modern economics, 6, 94-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_6_13

11. Prokopenko, N. S., et al. (2018). Taxation of cryptocurrency business: realities and prospects. Investments: Practice and Experience, 7, 5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_7_3

12. Melnychenko, O. V., et al. (2022). Problems and prospects of cryptocurrency transaction taxation. Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis, 3, 28-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2022_3_7

13. Bill No. 10225 of 07.11.2023 on amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the regulation of the circulation of virtual assets in Ukraine. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>

14. National Agency for Prevention of Corruption. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktyvy/#post4477>

15. Bill No. 7150 of 13.03.2022 on amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the taxation of transactions with virtual assets. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>

16. Bill No. 10225-1 of 17.11.2023 on amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the regulation of the circulation of virtual assets in Ukraine. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>

*Serhii Kostornoi, PhD, Associate Professor
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
e-mail: serhii.kostornoi@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-0477-636X*

VIRTUAL ASSETS: GOVERNMENT REGULATION, ASSESSMENT, TAXATION

Abstract.

The circulation of virtual assets, in particular, cryptocurrencies, is becoming more and more widespread in the world. But in Ukraine, there is no full-fledged legislative support for this process, the issues of valuation of virtual assets and taxation of income from transactions with them are not sufficiently regulated.

The article considers the classification of virtual assets approved in Ukraine, which provides for their division into unsecured and secured virtual assets. Proposed changes to it taking into account European requirements and standards (MiCA), namely:

- electronic money tokens.
- tokens linked to assets;
- virtual assets that are defined by individual characteristics (NFT);
- virtual assets that are not asset-linked tokens and electronic money tokens.

Analyzed draft laws on taxation of operations with virtual assets, main approaches to valuation and taxation of virtual assets.

An important issue is the correct assessment and declaration of virtual assets, in particular, cryptocurrencies.

The main aspects that need to be paid attention to are the following:

- identification and designation of the type and name of the virtual asset (cryptocurrency);
- determination of the number of tokens or coins as of the last day of the reporting period;
- determining the date of acquisition of cryptocurrency;
- determination of the cost (based on the actual costs incurred by transferring funds from a bank account in exchange for the purchased cryptocurrency, and if this method cannot be used - on the basis of statistical data collected by specialized services).

The following proposals have been formulated regarding the system of taxation of operations with virtual assets:

- taxation at the stage of selling a virtual asset (exchange for money);
- a tax agent is an organization that provides services related to transactions with virtual assets;
- not to apply taxation regarding the creation, mining, ownership of virtual assets, as well as the exchange of one virtual asset for another;

- minimum tax rates;
- simple accounting and reporting procedure;
- grace period – 5 years, during which zero rates of personal income tax and corporate income tax are applied.

Keywords: virtual assets, cryptocurrencies, tokens, valuation, taxation, MiCA.